

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ethica Symbolica E Fabularum Umbris In Veritatis Lucem
Varia Ervditione Noviter evoluta**

Pexenfelder, Michael

Monachii, 1675

Symbolum L. Bivium Herculis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68709](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68709)

M. Perpenna Dux belli Romanus, ut significaret felicissimum orbis imperium esse in pace & abundantia rerum, Cornu-copiae, & caduceum, globo terrae appinxit. Huc alterum pertinet cornu-copiae, seu *Amalthea*, sive haec capra fuerit, sive Nympha Melissi filia, quae lac caprinum Jovi infanti, & in Creta, propter parentis Saturni tyrannidem occultato, praebuisse dicitur. Capra inter sidera relata est; ejus cornu in officii praemium nutrici datum, cum adjecto, ut quidquid optaret, id illi ex eo copia cornu largiter suppullularet, & enasceretur.

Unde discas grati virtutem animi.

SYMBOLVM L.

Bivium Herculis.

Ex Prodicus Philos. Xenophonte 2. Quintil. lib. 9. c. 2. Cic. 1. Offic.

Ethicè.

1. Virtus & voluptas occurrunt homini in bivio. 2. Herculis imitator Scipio. 3. Littera Pythagoræ. 4. Ejusdem explicatio. 5. Bivium Litterarum. 6. Adolescentiæ lubrica via. Invitamentum voluptatis. 7. Attende, quam ingrediaris viam à primis annis.

I. **A**ntequam referamus ea, quæ Hercules dedit laertorum robore, fortitudinis specimina, enarranda mentis est excellentia, quæ in ipso etiamnum adolescente eluxit, dum in *Bivio Voluptatis* & virtutis positus, egregiam de se ipso victoriam obtinuit, ac repudiatis vitæ mollioris illecebris, virtutem ad ardua vocantem generoso voluptatis contemptu secutus est. Describit hanc luctam *Prodicus Sophista* Caus, qui Hereulem jam puberem, virilisque gerentem animos duplici in via statuit; & utrique huic (a) *Virtutem, Voluptatemque* tanquam duces praeficit: quarum altera arrogans præcaxque; altera serio vultu, modesto incessu, virili voce, aspectu mansueto, liberali ingenio, corpore munda, oculis verecunda, gestu modesta inducitur: Illa, scilicet *Voluptas*, lasciva, fucata, cultu molli, impudenti obtuta, incomposito gradu, fracto sermone, invitatur ad prata, ubi vernantes rident

M m 2

flores.

(a) Virtus & voluptas in bivio se Herculis objiciunt, ille virtutem sequitur.

flores, placidè labuntur amnes, suaviter canunt volucres, leniter spirant auræ, arbores frondibus & fructibus luxuriant, verbo, merus paradísus oculis objicitur. Altera, nempe *Virtus*, alia omnia ostendebat, scilicet spinas & vepres calcandos, clivos scandendos, calles difficiles, non citra sudorem & pulverem obeundos, salebras transmittendas, prærupta superanda, saxa non tantum inambulandum, sed etiam indormiendum. Quid consilii híc fuit Herculi? rejectis malefuadæ voluptatis blanditiis, virtuti se comitem offert; hac duce & auspice per aspera & inamœna gradum infert; eoque pervenit denique, ut *Honor* ei, *Gloriæque* occurrens lauris & palmis prælatis, futurum Orbis victorem salutarent.

II. (b) Hoc ipsum eleganter *Silius* lib. 15. expressit, qui Scipionem Æmilianum, Africanum minorem, sub arbore lauro confidentem, ac belli cogitationibus districtum fingit, cui se voluptas & virtus offerunt; & illa quidem difficultates atque incommoda virtutis ei ante oculos ponit, ut juvenem ab ejus studio & amore absterreat, atque ad se amplectendam provocet. Contra virtus voluptatem, ut juvenem perniciem reprehendit, multisque rationibus cogitandum, ad sui cultum pertrahere contendit. Illa ait:

----- moneo, certare periclis
 Desine, & armifonæ caput objectare procellæ,
 Ni fugis hos ritus, virtus te sæva jubebit
 Per medias volitare acies, mediósque per ignes
 Hæc patrem, patruúmque tuos, hæc prodiga Paulum,
 Hæc Decios, stygias Erebi detrusit ad undas,
 Dum cineri titulum memorandæque nomina bustis
 Prætendit, nec sensuræ quid gesserit umbræ.
 At si me, comitère puer, non limite duro
 Jam tibi decurret concessi temporis ætas;
 Haud unquam trepidos dirumpens buccina somnos:
 Non glaciem Arctoam, non experiere furentis
 Ardorem cancri, nec mensas sæpe cruento,
 Gramine compositas: aberit sitis aspera, & haustus
 Sub galea pulvis, partique timore labores:
 Sed current, albúsque dies, horæque serenæ,
 Et molli dabitur victu sperare senectam:
 Huc adverte aures. Currit mortalibus ævum,
 Nec nasci bis posse datur: fugit hora, rapitque

(b) *Herculem imitatus est Scipio Æmilianus.*

Tarta-

Tartareus torrens, ac secum ferre sub umbra,
 Si qua animo placere, negat. Quis luce *Suprema*
 Dimisisse meas serò non ingemit horas?
 Hæc aliâque insidiosè proloquenti respondit Virtus:
 Quantum sola nocet animis illapsa Voluptas?
Ebrietas tibi fida comes, tibi *Luxus*, & atris
 Circa te semper volitans *Infamia*, pennis.
 Mecum *Honor*, & *Laudes*, & læto *Gloria* vultu,
 Et *Decus*, & niveis *Victoria* concolor alis.
 Me cinctus lauro perducit ad astra triumphus,
 Castra mihi domus, & cælo stant colle penates,
 Ardua saxoso perducit semita clivo.
 Aspera principio (nec enim mihi fallere mos est)
 Prosequitur *Labor*, aditendum intrare volenti;
 Nec bona conscendunt, quæ *Sors* infida dedisse
 Atque eadem rapuisse valet: mox cæsus ab alto
 Infra te cernes hominum genus; omnia contra
 Excipienda manent, quàm spondet blanda voluptas
 Stramine projectus duro, patiere sub astris
 Insomnes noctes, frigusque, famémque domabis:
 Idem *Justitiæ* cultor, quæcunque capeffes,
 Testes factorum stare, arbitrare *Divos*.
 Tunc quoties patriæ, rerumque pericula poscent
 Arma feres primus, primus te in moenia tolles
 Hostica, nec ferro mentem vincere, nec auro.
 Hinc tibi non *Tyrio* vitiatas murice vestes,
 Nec donum deforme viro fragrantis amomî,
 Sed dabo, qui vestrum saevo nunc *Marte* fatigat
 Imperium superare manu, Laurumque superbam
 In gremio *Jovis* excisis deponere *Pænis*.

Placuit strenuo Juveni virtutis oratio & via. Tam pacis, quàm bel-
 licis artibus ita excelluit, ut *Carthaginem* & *Numantiam* everterit.

III. (c) Ambiguum juventutis tramitem etiam *Samius* ille philo-
 sophus, senex *Pythagoras* indicavit, qui cursum vitæ humanæ, litteræ *Y*.
 comparavit, cuius basis pueritia, summum autem basis, ubi videlicet duo
 cornua oriri incipiunt, limen seu initium adolescentiæ; quod quisque ho-
 minum cum attigerit, hæreat, ac nesciat in utram se se partem det, dextram-

M m 3

ne

(c) Littera *Pythagora* *Y* idipsum significat.

ne, an lævam vitæ agendæ viam teneat. Illam esse virtutis, bonarumque artium, asperam quidem, sed exitu jucundam & amœnam: hanc Luxuria, inertia & ignavia, gratam & suavem in specie, sine ipso plenam miseriæ. De hac littera extat epigramma in appendice Virgiliana.

Littera Pythagoræ discrimine secta bicorni
 Humanæ vitæ speciem præferre videtur:
 Nam via virtutis dextrum petit ardua callem,
 Difficilémque aditum primùm spectantibus offert,
 Sed requiem præbet fessis in vertice summo.
 Molle ostentat iter via lata, sed ultima meta
 Præcipitat captos, volvitque per ardua saxa.
 Quisquis enim duros casus virtutis amore
 Vicerit, ille sibi laudémque, decúsque parabit.
 At qui desidiam, luxumque sequetur inertem,
 Dum fugit oppositos incautâ mente labores,
 Turpis, inopsque simul, miserabile transiget ævum.

IV. (d) Meminit huius litteræ Lactantius lib. 6. c. 3. de vero cultu. Duæ sunt, inquit, Constantine Imperator, viæ, per quas humanum genus progredi necesse est; una quæ in cœlum ferat; altera quæ ad inferos deprimat; quas & Poëtæ in carminibus, & Philosophi in disputationibus suis induxerunt. Et quidem Philosophi alteram virtutum voluerunt, alteram vitiorum; eamque quæ sit assignata virtutibus, primo aditu esse & arduam, & confragosam; in qua si quis difficultate superata, in summum eius evaserit? habere eum de cætero planum iter: lucidum, amœnumque campum, & omnes laborum suorum capere fructus uberes atque jucundos. Quos autem primi aditûs difficultas deterruerit; eos in eam vitiorum viam labi, atque deflectere, quæ primo ingressu sit quasi amœna, multoque tritior: deinde cum in eam paulo ulteriùs processerint, amœnitatis eius speciem repentè subduci: exoriri autem viam præcipitem, nunc saxi asperam, nunc obductam sentibus, nunc gurgitibus intercisam, vel torrentibus rapidam, ut laborare, hæere, labi, cadere sit necesse. Quæ omnia eò proferuntur, ut appareat in virtutibus capiendis, labores esse maximos; in perceptis autem, maximos fructus, & solidas, atque incorruptas voluptates: vitia verò quibusdam delinimentis naturalibus illicere animos hominum, & inanium jucunditatum specie captos, ad acerbam amaritudines, miseriâsque perducere. Vna itaque est virtutis ac bonorum via, quæ fert (ut Poëtæ loquuntur) in Elysios campos;

(d) Pythagoreum X. Lactantium explicat.

----- At læva malorum -----

Exercet pœnas, & ad impia tartara mittit.

In illa, *opulentia, honor, quies, illecebra omnes*: Sed cum his *injustitia, crudelitas, superbia, perfidia, libido, cupiditas, discordia, ignorantia, mendacium, stultitia*, cæteraque vitia. Exitus autem in profundum præcipitat.

In hac *justitia, temperantia, patientia, fides, castitas, abstinentia, concordia, scientia, veritas, sapientia*, cæteraque virtutes; sed simul cum his *paupertas, labor, dolor, amaritudines* multæ. Felix, qui potest perpetuis bonis mala brevia pensare, & bonis brevibus contemptis mala æterna exire! Hæc ille.

V. (e) Atque hoc Herculis bivium non ad mores tantum, sed etiam ad litteras pertinet. Sanè quod de Dialecticâ scripsit Gellius lib. 16. c. 8. ad quamlibet doctrinam liberalem, atque ad Chorum totum musarum æquè referri potest. Hujus disciplinæ studium atque cognitio, inquit, in principiis quidem tetra, & aspernabilis, insuavisque esse, & incivilis videri solet: sed ubi aliquantum processeris, tum denique & emolumentum in animo dilucebit tuo, & sequetur quædam discendi voluptas insatiabilis. Vulgò dicitur: *Scientiam neminem habere hostem, nisi ignorantem*. Qui enim in adyta disciplinarum semel introiverunt, ij demum experiuntur, quàm sit verum illud Aristotelicum: radices litterarum amaras esse, fructus verò dulces.

VI. (f) Equidem lubricè ambulat adolescentia; videt meliora, nec rarò probat; plerùmque tamen peiora sequitur. Potens est illicium Pravitatis, censeturque via tutior, quàm plures præcedunt; sed fallit exitus. Sapientissimus regum, inter ea, quæ difficillimam videbantur explicationem habere, numerat *viam viri in adolescentia sua*. Prov. 30. ubi sic loquitur: *Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro: viam aquile in cælo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari, & viam viri in adolescentia sua*. Est enim mobilis, vaga, instabilis hæc ætas ob calorem & fervorem sanguinis. Adeoque sicut *vix aquile, colubri*, ac *navis* sunt obliquæ, ac tortuosæ, atque difficulter inveniuntur, quia nullum post se vestigium relinquunt: ita & via, hoc est, vitæ ratio, quam quis in adolescentia sua loquitur, difficilè intelligitur; quippe cum adolescens se per omnes horas in diversa torqueat, & nunc huc, nunc illuc rapiatur, nec pronum sit advertere, quò tendat. S. Ambrosius lib. 1. de Cain & Abel. c. 4. eleganter commentatur in illum locum

(e) Herculis bivium etiam ad litterarum studia refertur. (f) Adolescentia lubrica via.

cum Proverb. 9. v. 13. 14. 15. 16. (g) *Mulier stulta & clamosa, plenaque illecebris, & nihil omnino sciens, sedet in foribus domus suae super sellam in excelsis urbis loco, ut vocaret transeuntes per viam, & pergentes itinere suo: Qui est parvulus declinet ad me, & vecordi locuta est &c.* Hæc inquit mulier, est suada meretrix, seu vecors Voluptas, meretricio procax motu, infracto per delicias incessu, nutantibus oculis, & ludentibus jaculans palpebris retia, quibus pretiosas juvenum animas capit; quemcunque viderit sensu indigum, prætereuntem, sermonibus adoritur gratiosis, quibus facit juvenum avolare corda, pudore vilis, amictu dives, genas picta, vitiorum succincta comitatu & quodam nequitiarum choro circumfusa. Thesauros demonstrat, regna promittit, amores spondet, inexploratos concubitus pollicetur, sine pædago disciplinas, sine monitore sermones, vitam sine sollicitudine, mollem somnum, inexplebilem cupiditatem. Atque hæc est illa seductrix, quæ parvulos, hoc est, imprudentes adolescentes in transversum agit, à dextro tramite in sinistram torquet. Hæc S. P. Igitur quisquis es, qui cum Hercule vis monstrorum, hoc est, vitiorum domitor evadere, ne finas te à recta virtutis semita deflecti, *nam si sapiens fueris; tibi metipsum eris: si autem illusor* (id est, irrisor & contemptor bene monentium) solus portabis malum, Prov. 9. scilicet exitium tibi accerses sempiternum.

VII. (b) Ibidem cap. 22. legimus: *Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* Hebræi habent *juxta os via sua*, id est, bivium. Hinc Vatablus: initia, inquit, puerum juxta bivium viae suae, id est, institue & erudi puerum ab incunabulis, ut recto tramite virtutis incedat: plurimum enim interest, ad dextram an ad levam deflectat. Rectè autem os viae, vocatur bivium, quia sicut os est bifidum (finditur enim in duo labra) sic bivium secatur in duas vias. Pulchrè Clemens Alexand. lib. 1. pædag. c. 5. Est, inquit, in nobis uber ætatis, ipsa juventus. Nam sicut ex materno ubere lac fugitur, quo omnia infantis membra nutriuntur: ita ex juventute hauriuntur mores, quibus reliquæ ætates informantur. Quatuor verò de causis demon adolescentibus maximè venatur. Primò, quia scit à Deo pios adolescentibus maximè amari & expeti, ideò hunc florem ætatis gaudet Deo præripere. Secundò, quia sic viam sternit ad sequentis vitæ peccata. Tertio, quia adolescentibus facilè falli, difficilè se expedire è diaboli vinculis possunt. Quarto, quia dum peccant, impotenter peccant. Hæc ille. Unde videant

(g) *Invitamentum voluptatis. (b) Multum est situm in primo bivij Herculei aditu.*

deant etiam atque etiam adolescentes, quam ab ineunte pueritia ordi-
antur telam, quæ puris paratæque ad rationem mentibus mandent semi-
na: quibus colorum initiis rudes animarum tabulas imbuant, ad quas
artes, cogitationes appellant, quod arripiant vivendi genus, quam stu-
diorum ineant viam. Etenim quam quisque à teneris capessiverit vitæ
rationem, eam ad exactum usque senium retinebit. Quocirca Sophar
amicus Jobi c. 20. *Ossa, ait, ejus implebuntur vitiis adolescentia ejus, &*
cum eo in pulvere dormient. Cur quæso, non dixit caro, sed ossa ejus?
Planè, sicut quæ ossibus insident, cum ipsis durefcunt ac durant, ita
prorsus vitia juventutis, ut ibi notat D. Gregorius, quotidie duriora
existunt, ut etiam in senectute solidentur.

SYMBOLUM LI.

Herculis acta, & apotheosis.

Ex 9. *Metam.* 8. *Aeneidos*, *Seneca in Hercule Furente* & *Oetao* & *Na-*
ræali Comite, *Mythologia lib. 7. c. 1. aliisque.*

Ethicè.

1. Cupiditates & affectiones indomitæ sunt monstra Herculis.
2. Hydra Lernæa est invidia, capitosa plebs, & septem vitia ca-
pitalia.
3. Rationis, & Appetitionis pugna per Herculem &
Antæum expressa.
4. Leo Hercules symbolum heroum. Te-
merarius congressus.
5. Labores Herculis morali sensu.
6. Li-
bidinis servitus.
7. Virtus gaudet asperis.
8. Inferit astris.
9. Invidiæ malum.
10. Fraudis & reæ conscientia detectio.
11. Herculis apotheosis.
12. Samsonis & Herculis comparatio.

Hercules Jovis & Alcmenæ filius, nomen habet ab ἥρα Junone, & κλέος
gloria, quod ejus imperijs, magna vi animi & corporis exhau-
stis, immensam gloriam sit adeptus. Dicitur etiam *Alcides*, vel
ab *Alceo* avo materno, vel ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, à robore & fortitudine; quæ
ipsum toto terrarum orbe celebrem reddidit: Ex ejus facinoribus, quæ
labores à Poëtis appellantur, illustriora quadam, & ad institutum no-
strum magis facientia, adducemus.

N B

Primum